

BARZANİ KUMAR OYNUYOR ANKARA'YI KAYBEDEBİLİR

Bilgay Duman

1983'te Ankara'da doğdu. 2011 yılı itibariyle Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programında eğitimini sürdürüyor. Yüksek Lisans tezini "Saddam Sonrası Dönemde Türkmenler ve Kerkük" konusunda yazdı. Çeşitli medya kurum ve kuruluşlarında, ulusal ve uluslararası dergi ve gazetelerde makale ve röportajları yer aldı. Ulusal ve uluslararası düzeyde konferans, panel, sempozyum ve çalıştaylara konuşmacı olarak katıldı. Sıklıkla Ortadoğu coğrafyasında saha çalışmaları yapıyor. Ayrıca Birleşmiş Milletler gözlemcisi olarak Irak ve Afganistan seçimlerinde uluslararası gözlemci ekiplerinde yer aldı. Çalışmalarına ORSAM bünyesinde Ortadoğu Uzmanı olarak devam ediyor.

Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi 25 Eylül'de bağımsızlık referandumuna gitme kararı aldı ve tepkilere ragmen geri adım atmıyor. Sebepleri, olası sonuçları ve Türkiye'yi ilgilendiren yönleri konuşacağız ama bugüne nasıl gelindi, oradan başlayalım isterim?

Süreç 1800'lerin sonunda başlayan bir süreç. Irak'taki Kürtlerin bir hareketlenme, ayaklanma içine girmesi ilk o zamanlara rastlıyor. 1900'lerin başı itibariyle de I. Dünya Savaşı sonrası ve Osmanlı Devleti'nin yıkılma süreci sonrası Osmanlı'dan ayrılan Kürtlerde hareketlenmeler başlıyor. 1921'de Osmanlı'dan ayrılan topraklar üzerinde Irak Devleti kuruluyor ve tabii bu dönem Türkiye Cumhuriyeti'nin de kurulduğu zamanlar.

Irak Kürtlüğünü ele aldığımızda şu söylenebilir. Sykes-Picot dönemi itibariyle Kürtlerin bir toprak parçasına sahip olma hazırlıkları var. Sykes-Picot ve Sevr Anlaşmasından sonra bu istek gittikçe artıyor -ki o dönemde bölgedeki Kürt ayaklanmalarına dışarıdan da destek var. Bunlardan biri, Seyh Said İsyanı'dır ve Şeyh Said İsyanı'nı Iraktaki bağımsızlık hareketinden ayrı düşünmemek gerekir. Çünkü zaten o dönemde hem Irak hem diğer bölgelerdeki Kürt

hareketleri birbirleriyle çok bağlantılı. Devletlerin kuruluş sürecinden itibaren biraz daha ayrıışan yapılar haline geldiklerini görüyoruz. Çünkü ortak toprakta bütüncül bir hareketlenme içerisindeyken kurulan yeni devletler kendi varlıklarını oturtmaya başlayınca bu hareketler de parçalamaya başlıyorlar.

Her bir ulus devlet, sınırları içindeki Kürt nüfusun sınır ötesi bir siyasi hareketin parçası olmasını istemiyor ve engelliyor, öyle değil mi?

Bunun sonucunda da Irak'taki Kürtler Irak'ta bir hareketlenmeye girdiler. 1924 Anayasası'nda "Irak, Arap ve Kürtlerden oluşur" ibaresi vardır. O dönemde Kürtlerin Irak devlet yapısına entegre edilme çabası var çünkü, Sevr anlaşmasıyla verilen bağımsızlık sözleri yerine getirilmediği için ve Kürtlerin duygularını biraz tatmin edebilmeleri için devlet sistematğine entegre etme çabaları olduğunu görüyoruz. Ama Irak'taki Kürtler ayrılıkçı hareketlerine devam ediyor, yönetime karşı olumsuz tavır alıyorlar. 1930'larda yönetim karşıtı eylemler yapmaya başlıyor, dağlara çıkış yapıyorlar. Bu hareketlenme 1946 sonrası KDP'nin kuruluşuyla somut bir harekete dönüyor. Zaten o dönemde Irak'ta da ciddi anlamda iç yönetim sıkıntıları var. Baba

Barzani bu sıkıntılardan özellikle faydalanıyor. Bu dönemde Kürt hareketi İsrail, SSCB ve ABD ile güçlü ilişkiler geliştiriyor. Artan bir popülerlik kazanıyor. Silah buluyor, siyasi haklar kazanmaya çalışıyorlar.

Nitekim 1958'de Irak'ta bir Cumhuriyet devrimi yaşanıyor ve bu devrimle beraber Kürtler kendileri açısından siyasi haklar elde edeceklerini düşünüyorlar. Ama izleyen yıllarda 1960-63, 68 darbeleri yaşanıyor Irak'ta ve Kürtler hep mücadele içerisindedir. Kendi bölgelerindeki denetim sağlayabilmek, hakimiyet kurabilmek için. Darbelerle birlikte Kürtler de silahlı mücadele başlıyor, siyasi süreç yürütülüyorlar. Bağdat ile müzakere süreci 1970'te otonomi anlaşmasıyla neticeleniyor. Şuan Erbil-Süleymaniye-Duhok'un içerisinde bulunduğu bölgede Kürtlere bir otonomi sağlanacağı söyleniyor. Ama uygulanmıyor. 75'te Kürt hareketi ikiye ayrılıyor KDP ve KYB olarak. KYB, KDP'nin içinden daha sosyalist ve seküler bir yapı olarak çıkıyor ve aynı mücadeleyi sürdürüyor, ama bölgeler farklı. Dil farkı da çıkıyor ortaya.

Bu iki başlı yapı daha sonrasında kendi arasında da mücadele etmeye başlıyor. 1990'lara gelene kadar Saddam Hüseyin rejimine karşı mücadele veriyorlar. 1990'da

Saddam'ın Kuveyt'i işgali sonrasında uçuşa yasak bölgeler oluşturulunca Kürtler de Irak'ın kuzeyinde bir otonom bölge elde ediyor. 1992'de seçim yapıyor, iki partili bir hükümet kurup parlamento açıyorlar. Irak'taki Kürt hareketinin bugüne kadar bütüncül ilerleyememesinin en önemli nedeni ve engeli iki parti arasındaki anlaşmazlık ki aralarında ciddi bir savaş çıkıyor, 1994'ten 1996'ya kadar süren, çok ciddi bir savaş, tam bir iç savaş. İki taraftan da binlerce kişi hayatını kaybediyor. 1996'da Washington Anlaşması imzalanıyor, BM'nin bu işe müdahil olduğunu görüyoruz. Türkiye de 1990 sonrası dönemde Irak'ın kuzeyinde etkili olduğu dönemlerden birini yaşıyor. Kurulan barış izleme gücünün sorumluluğu Türkiye'ye veriliyor, yaklaşık iki bin kişilik bir barış izleme gücü bu. 1600'ü Türkmen, 400'ü Asuri Hristiyanlardan oluşan. Irak anayasası tabiri ile Irak-Kürdistan Bölgesel Yönetimi sınırlarında yaşayan topluluklar bu barış ve uzlaşma sürecine dahil ediliyor.

Tabii 2003 Savaşı Iraklı Kürtler için bir dönüm noktası. Amerika Irak'a girerken Sünni rejime karşı bu işi muhaliflerle yapıyor ve Saddam rejiminin en büyük muhalifi de Kürtler ve Şiiler. Iraklı Kürtler bundan oldukça büyük fayda sağlıyorlar. Bugün sadece Irak-Kürt bölgesel yö-

*1990'da
Saddam'ın
Kuveyt'i işgali
sonrasında uçuşa
yasak bölgeler
oluşturulunca
Kürtler de Irak'ın
kuzeyinde bir
otonom bölge elde
ediyor.*

netiminde değil sınırlarının ötesinde de hakimiyet sağlama-sı Amerika'nın Irak'a girişiyle oluyor. Iraklı Kürtlerin Erbil, Süleymaniye, Duhok dışındaki Kerkük başta olmak üzere Musul'un, Diyalan'ın, Selahaddin'in bazı parçaları -ki Tuzurmatu en büyük çatışma noktalarından biri- tartışmalı bölgeler statüsüne alınıyor.

Kürtlerin 2003 sonrası elde ettikleri hukuki tanınma federal yönetim olarak 2005 anayasasıyla tescillenmiş oldu. Mayıs 2003'te Amerika'yla yapmış oldukları anlaşma doğrultusunda kendi sınırlarının ötesinde Peşmergeleri yerleştirme imkanı buldular, Irak'taki tartışmalı bölgeler böyle oluşuyor. 1990'lara dönersek şu çok önemli: Irak'ta uçuşa yasak bölgeler 36. ve 32. paraleller doğrultusunda oluşturulmuştu ama o paralel biraz daha çapraz alınarak Kürt bölgesi çizildi. Uçuşa yasak bölge sadece Kürtlerin yaşadığı bölge olarak ortaya çıktı.

Bu da aslında uluslararası kamuoyunda 1800'lerin sonundan itibaren Kürtlere verilen desteğin 1990'lardaki somut tezahürü olarak değerlendirildi. 2003 sonrasında destek hukuki yapıya dönüştürüldü.

Kuzey Irak'ın hukuki varoluşunda ABD'nin etkisi açıkça görünüyor. Peki, referandum ilan sürecinde de en büyük cesaretlendirici unsur ABD'dir diyebilir miyiz?

Amerika'yı bu süreçten ayırarak düşünmek mümkün değil. Aslında Suriye'deki sürecin de ana kurucusu Amerikan yönetimi. Irak'ta inşa sürecini 1990'lardan itibaren başlatmıştı. 2003'te anayasa yazılırken Irak'ta tek federal bölge ortaya çıkartıldı. O da Kürdistan Bölgesel Yönetimiydi ve bu bölge Amerika'nın Irak'a girişi itibariyle oradaki Amerikalı yetkililerin ortaya koyduğu yasalarla ortaya çıkarıldı. Iraklı Kürtlerin mevcut

durumu tamamen Amerika'ya borçlu olduğunu söyleyebiliriz. Önümüzdeki sürecin nereye doğru evrileceğinin de bence en önemli belirleyicilerinden biri yine ABD'nin bölgedeki tavrı olacaktır.

ABD ne diyor referandum konusunda?

ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'ın 2015'te net bir açıklaması var; "Kürtlerin devlet kurduğunu göreceğiz" şeklinde. ABD Irak'ta da, Suriye'de de aynı şeyi yaptı, fiili durum oluştuktan sonra süreci yönlendirmeye çalışıyor. Şu an "Biz referanduma karşıyız" diyorlar ama ABD referandumu değil zamanlamasına karşı.

Neden?

Bir, Suriye'de dengeler yerine oturabilmiş değil. İki, Irak'ta da hala mücadele ve siyasi süreç devam ediyor. Üç, Türkiye ile hala uyum ve uzlaşma sağlanabilmiş değil. Diğer tarafta Kuzey Kore ciddi bir problem yaratıyor. İran gibi bir faktör de var ortada. Rusya'nın Ortadoğu'ya her zamankinden daha büyük müdahalesi söz konusu. Böyle bir süreçte oluşacak güç boşluğunda ABD'nin bütün unsurlara hâkim olabilmesi çok mümkün görünmüyor.

Süreci başlatan, konjonktürü yaratan Amerika. İngilizlerin verdiği sözü

yerine getirmek üzere bütün taşları döşedi, kartları buna göre kardı ama şimdi yapma diyor. Sureti haktan görünerek. Barzani, herşeyi borçlu olduğu ABD'ye rağmen böyle karar alabilir mi peki?

Barzani'nin Amerika'ya rağmen adım attığını düşünmüyorum. Condoleezza Rice'in dışişleri bakanlığı dönemini hatırlayalım. Barzani yönetimi üçüncü ülkelerle petrol anlaşması yapıyordu. Condoleezza Rice "yapmayın, bu anlaşmalar yanlış, merkezi hükümete karşı çıkıyorsunuz" dedi ama ABD en büyük petrol şirketi Exxon Mobil'i Musul sahasına gönderdi ve Kürt bölgesi dışında Barzaniyle ortak petrol çıkardılar. Kürtlerin sattığı petrolün parası hatırlarsanız, Halk Bankası'na mı yatırılın, Türkiye bankalarına mı, Amerikan bankalarına mı diye mücadele yaşanmıştı o dönemde, kriz noktasına gelinmişti. O nedenle baştan söylediğimi tekrar etmek istiyorum. Bir fiili durum oluşuyor şu an. O fiili durumu Amerika yönlendirmeye çalışacak. O nedenle Amerika itirazlarını dile getirmiş olsa da bağımsızlık referandumunun Amerika'ya rağmen olduğunu düşünmüyorum. Görünmeyen destek olabilir. Dış politika devletlerin sadece açıkta söyledikleriyle değil masa altında ne yaptıklarıyla da ilgilidir. Sosyal

ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'ın 2015'te net bir açıklaması var; "Kürtlerin devlet kurduğunu göreceğiz" şeklinde. ABD Irak'ta da, Suriye'de de aynı şeyi yaptı, fiili durum oluştuktan sonra süreci yönlendirmeye çalışıyor.

medya üzerinden bile takip edilebilir Kürt bölgesinden ABD'ye seyahatler, Amerika'dan heyetlerin bölgeye gitme sıklığı. Bir alt yapı süreci oluşturuluyor şu an. Amerika mevcut durumun sürükleyicisi değil gibi gözükse de ortaya çıkacak durumun yürütücüsü konumunda olacaktır.

Barzani yakın bir tarihte Türkiye'ye "Sırtınızı bize güvenle yaslayabilirsiniz" dedikten sonra kendi kamuoyuna, hatta belki bütün Kürt kamuoyuna şöyle seslendi: "Daha önce önümüze fırsatlar çıktı, o zaman yapmadık, şimdi yapmalıyız çünkü tarih karşımıza bir daha böyle bir fırsatı kim bilir ne zaman çıkarır". Nasıl bir fırsattan bahsediyoruz?

Bir, Irak'ta büyük bir güç boşluğu var. Kürtler için en önemli fırsat bu. Irak'taki güç boşluğu Kürtlerin ön plana çıkmasını sağlayan bir güç boşluğudur. Özellikle IŞİD sonrası süreçte Irak'taki en avantajlı grup Kürtler oldu, sınırlarını ve hakimiyet alanlarını genişletebildiler. İki, bölgede ciddi güç boşluğu ve problem var. Suriye çözülebilmemiş değil ve bütün aktörlerin gözü Suriye'ye odaklanmış durumda. Ayrıca bölgede krizler var; Katar krizi ve Yemen krizini buna ekleyebiliriz. İran faktörünü de ekleyebiliriz. Bölgesel

mücadelede son derece üst düzeye dönmüş durumda. Rusya ve Amerika arasındaki mücadeleden, mesela Amerika'dan olmazsa Rusya'dan destek bulabileceğini düşünüyor İKBY. Türkiye ve İran'ın karşı çıkmasına rağmen İsrail'den destek alabileceğini düşünüyor ki İsrail Başbakanı Netenyahu açıkça Kürtlerin referandumunu desteklediğini söyledi. Bu nedenle bölgeye de bir belirsizlik hakim ve ben Mesut Barzani'nin bu belirsizlikten faydalanmak istediğini düşünüyorum.

ABD desteklemezse Rusya destekler hesabı, Amerika ve Rusya arasındaki PKK'yı kim kullanacak rekabetini hatırlattı, işlevselliği de aşıkâr ama Irak Kürtleri daha önce Amerika tarafından defalarca yüzüstü bırakılmayı da tecrübe etti. Bu risk yok mu hala?

Bu risk her zaman var. Değitim gibi Amerika bölgede fiili durum ortaya çıkartıyor ve fiili durumu destekliyor. Şu an referandum süreci var, bu süreci ısrarla koruyorlar. Ama tersi bir süreç ortaya çıkarsa ben Amerika'nın bu konudan tekrar dönüş yapacağını düşünüyorum. Ki zaten önümüzde Irak seçimleri var. Irak seçimi hem Irak'ın hem bölgenin geleceğine önemli anlamda şekil verebilecek.

Nasıl etkileyebilir?

Aslında derin bir mesele. İŞİD sonrası süreçte İran'ın yükselen rolünü görüyoruz. İran sadece Amerika'ya değil İsrail'e karşı da hareket alanı sağlamış durumda. Hizbullah-İsrail çatışması yeniden dillendirilmeye başladı. Trump'ın Amerika dış politikasının nüvelerini net almamıştı. Trump seçim döneminde üç noktada emare vermişti bize. Biri İsrail'e destek. Hatta "Bekle bizi İsrail" söylemi unutulmuyor.

Kudüs'ün başkenti olacağı var bir de.

Evet. İki, İran karşıtlığı. Üç, Kürtlere verilen destek. Aslında bunlar bölgedeki Amerikan politikasının nereye evrileceğinin emarelerini gösterdi aslında son süreçte. Suudi Arabistan'ın, Katar'a uyguladığı ambargo, Amerika'nın Suudi Arabistan'la yaptığı silah anlaşması ve verdiği destek, bölgedeki iş birliklerini net olarak ortaya çıkartıyor. Irak'ta da süreç yeni bir akım ortaya çıkartıyor. Bu akım, hem Arap milliyetçiliğini, hem liberal politikaları, hem daha seküler politikaları ortaya çıkartan bir süreç. Nitekim daha önce İran'ın üzerinde çok etkisi olduğu söylenen, Irak İslam Yüksek Konseyi başkanı Ammar Hakim baba ve dede partisinden ayrılarak başka bir parti kurdu. Mukteda El Sadr Suudi Arabistan'a ziyaret dü-

zenledi ve bunların hepsinin temelinde Arapçılık, milliyetçilik, bölgedeki liberal politikaların ortaya çıkartılması gibi söylemler vardı. Şimdi o nedenle, önümüzdeki süreçte ABD'nin Bağdat üzerinde daha etkin bir rol oynamaya çalışacağı dönemle karşılaşabiliriz. Bağdat ABD için yeniden bir tercih olabilir. İbadi en fazla desteği Amerika'dan aldı ve önümüzdeki süreçte İran'ın bölgede etkisini kırabilmek için Amerika kendisine daha yakın bir aktör, bir yönetim silsilesi ortaya çıkartmaya çalışacaktır.

Bu aktör neden Barzani olmasın, sonuçta 90'ların başından beri oraya da yatırım yapıyor ABD?

Yeterli değil. Amerikan politikalarını bölgede ilerletebilmek için bu yeterli olmayacak. Eğer İran'ın etkisini kırmak istiyorsa, Irak topraklarının 4'te 1'inde değil 4'te 3'ünde İran'ı engellemek durumunda kalacak. Çünkü Barzani Suriye'de İran kadar etkili değil. Bir de bu işin Suriye kanadı var. Suriye'de İran'ın ne kadar etkili olduğunu görüyoruz işte. O nedenle bölgede aktörler yeniden şekilleniyor ve bu aktörler arasında Barzani, açıkçası küçük kalıyor. Klasik sözdür, "Büyük oyunları küçük aktörlerle oynamaya kalkarsanız kaybedersiniz". O nedenle, Amerika'nın bu yöndeki tavrını şu an koruduğunu, Barzani'ye

Ama tersi bir süreç ortaya çıkarsa ben Amerika'nın bu konudan tekrar dönüş yapacağını düşünüyorum.

yönelik referandum kararının bununla ilgili olduğunu ama bölgedeki kazanımların da göz ardı edilmediğini görüyoruz. Sonuçta oraya bir kaynak aktarıldı, Kürt bölgesinde bir süreç başlatıldı ve burada sağlanan avantajların -ki Kürtler bence bunu düşünmeliler- geri dönmemesi gerekiyor. En azından stabil halde korunursa belki önümüzdeki on ya da on yıllar içinde yeniden canlandırılabilir, farklılaştırılabilir. Ben ABD'nin şu an bağımsızlık sürecinde çok istekli olmadığını görüyorum çünkü bölgedeki dengelerin yeniden şekillendiği bir süreçle karşı karşıyayız. Bu dengeler içerisinde böyle bir hata yapılırsa bence Amerika açısından da bölge politikaları açısından da geri dönüş olmayacaktır gibi geliyor bana.

Bir de Türkiye gerçeği var ve Türkiye açıkça referandumun karşısında. Barzani bu riski anlıyor ama Türkiye'ye rağmen, üstelik Amerika'nın tekrar yüz üstü bırakma ihtimaline karşı adım atıyor? Riskli değil mi hala ABD desteği IKBY açısından?

Fazlasıyla. Barzani Türkiye açısından Kürdistan bölgesel yönetiminin güvenli bir liman olduğunu söyledi. Ama bunun için, o güvenli limandaki yönetime de güvenmeniz gerekir. Mesut Barzani'nin ve Barzani yönetiminin Türkiye

ile çok iyi ilişkilere sahip olduğunu biliyoruz. Bölgedeki bir nebze gelişmişliğe Türkiye'nin katkısını da. Türkiye'nin dış politika konseptinde liberal politikalar daha önde, bu anlamda Kürt bölgesel yönetimiyle ekonomi temelli bir politika izledi. Erbil ve Bağdat arasında sanki bir tercih gibi gösterilmek istense de Türkiye açısından Erbil ve Bağdat birbirinin tamamlayıcısı olarak ifade edildi. Türkiye ikisinden birini seçmedi. Çünkü Türkiye 2003 sonrası sürecin kendisine zararları olduğunu bilse de Irak'taki demokratik süreci destekledi. Anayasayı, seçimleri destekledi, Sünnilerin siyasi sürece entegrasyonunu sağladı, Irak'taki gelişme ve kalkınmaya destek sağladı. Mesela Musul'daki tek diplomatik temsilcilik Türkiye'ninkiydi. Irak'a verilen en önemli destek olarak ifade edilebilir. O nedenle Türkiye Irak'taki süreci destekledi. Madem anayasal olarak federal bölge var, Türk firmalarının da ekonomik anlamda bölgede etkisi var. Bölgede 1700-1800 Türk şirketi vardı ve bunların da çok ciddi problemleri vardı. Hükümet Kürt bölgesel yönetimiyle ilişkiler geliştirerek sorunları çözdü. Ama verilen desteğin bir sınırı vardı. "Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması". Türkiye bu söylemden hiç vazgeçmedi. Hala da bunu tercih ediyor ve Barzani şu an bunu riske ediyor.

Barzani yönetimi Ankara için ne kadar güvenilir?

Barzani'nin güvenli liman olabilmesi için Türkiye'ye güven sağlaması lazım. Biz ORSAM olarak 2013 seçimlerinde KDP yani Barzani'nin seçim kampanyalarına katılmıştık. Resmi seçim şarkılarında Kürtçe 'dört parçanın başkanı Mesud Barzani'dir' deniyordu. Resmi seçim şarkısında bu ifadeleri kullanabilen, Barzani'ye yakın Rudaw televizyonu Kürdistan'da hava durumu raporuna Diyarbakır'ı da koyuyorsa o güven nasıl sağlanacak. Veya daha yeni, Türkiye PKK'ya hava operasyonu yaptığında peşmergeler de hayatını kaybetti çünkü PKK üsleriyle peşmerge kontrol noktası arasında 50-70 metre vardı. Madem Türkiye'ye bir güven sağlayacaksınız bölgede Türkiye'ye yönelik tehdidi de bertaraf etmeniz, en azından anlaşma içerisinde olmamanız lazım. Ama Sincar'da KDP ve PKK arasında bir 'çatışmasızlık' anlaşması var.

Şimdi Türkiye'nin, Türkiye içerisinden güvenli bir yer olabilmesi için Türkiye'ye yönelik tehditlerin o bölgede giderilmesi lazım ya da Türkmenlere bakalım. Türkmenler, Kürt bölgesinden ne kadar pay alıyorlar? Ne kadar özerklikleri var? Türkmen bölgeleri, Türkmen arazileri, Türkmen evleri ya da Türkmenlerin eğitim hakları nasıl? Ne kadar sağlam? Bunların hepsiyle ilgili prob-

lemler var. O nedenle, Türkiye dış politikasında zaman zaman eleştiri de yaptık ama ben bu konuda Türkiye'nin referandumu karşı çıkışını, Kerkük'te oynanan oyuna karşı çıkışı gibi ilkeli buluyorum.

Barzani'nin ABD'ye rağmen 'Bu kaçırmamız gereken bir fırsat' açıklamasının şununla ilgisi var mı: Son dönemde ABD PKK-PYD ile açık işbirliği içinde ve bu sayede PKK Suriye'de fiziki varlık kazandı. PKK ve Barzani arasındaki rekabet de malum. PKK'nın öncelik kazanmasına, seçim şarkısında ifade ettiği gibi 'dört parçanın liderliğini PKK'ya kapturmak gibi bir gayret, acelecilik olabilir mi referandum kararında?

Aslında çok doğru bir noktaya geldiniz. Barzani'nin attığı adımda ben bu etkinin olduğunu düşünüyorum. Bir kere Barzaniler, yeniden terk edilmekten endişe ediyor. Barzani'nin hayali Irak'taki Kürt hareketini bir yere taşımak değil Ortadoğu'daki Kürt hareketinin lideri olmak. Bu nedenle Barzaniciler ve Apocular arasında bölge Kürtlerinin lideri olma mücadelesi var. O nedenle sizin de söylediğiniz gibi PYD'nin son derece ön plana çıkmış olması KDP'nin ortaya çıkış sürecine ve sonrasına hem benziyor hem farklı.

Resmi seçim şarkılarında Kürtçe 'dört parçanın başkanı Mesud Barzani'dir' deniyordu. Resmi seçim şarkısında bu ifadeleri kullanabilen, Barzani'ye yakın Rudaw televizyonu Kürdistan'da hava durumu raporuna Diyarbakır'ı da koyuyorsa o güven nasıl sağlanacak.

KDP de bu şekilde ABD tarafından yüceltilen bir yapıydı ama çok daha kapalı, kendi alanına hapsolmuş, muhafazakâr bir yapıydı. Ancak PYD böyle değil. Daha liberal, güya demokratik, seküler, dışardan –yani hem bölgenin Kürt nüfusundan hem Çek Cumhuriyeti, Hollanda, Belçika, Almanya gibi yerlerden savaşı alabilen- bir yapısı var. Barzani bence bundan biraz olsun endişeli. Tabii Barzani'nin endişe ettiği tek taraf PYD-PKK değil. Diğer taraftan KYB'nin ya da Goran hareketinin yani kendisine yönelik bölge içi muhalefetin yükselişinden de rahatsız. KYB ve Goran muhalefetinin PKK-PYD ile çok daha iyi ilişkilere sahip olması da Barzani'yi tedirgin etmiyor değil. Barzani bu konuda fazlaca yalnız kalmışlık yaşıyor. O nedenle bölgedeki bütün Kürt siyasi hareketi açısından önemli bir söylemle, önemli bir hareketle başladı. Barzani'nin söylediği “ölüm kalım mücadelesi bu, ya var olacağız ya olmayacağız” cümlesi de sadece Iraktaki Kürt hareketi açısından değil kendi siyasi hareketi açısından da böyle.

Gerçekten öyle mi peki? Yoksa durduk yere kendini yok edebilecek dar bir boğaza mı sokuyor yoksa hakikaten akış zaten o dar boğaza mı?

Şuan risk almış durumda, kumar oynuyor Barzani. Eğer

her şeye rağmen bağımsızlık sürecini başlatabilir ve yerine geçirebilirse çok şey kazanacak ama eğer bu süreç tam tersine evrilirse Barzani gittikçe çökmeye başladığı bir süreçle karşı karşıya kalabilir. Çünkü Barzani bölgede gittikçe yalnızlaşan bir yapı olmaya başladı, bölge Kürt hareketi açısından. Özellikle yerel gelişmelere baktığımızda çok daha zor durumda olduğunu söylemek mümkün. Örneğin Kerkük meselesi. Kerkük sadece Türkmenler ya da bölgedeki petrol açısından değerli olan bir mücadele alanı değil. Kerkük'te KYB'nin atmış olduğu adımlar Barzani'yi bölgede biraz daha geri plana atmaya başladı. Kerkük Kürtler için Kürdistan'ın kalbidir, Kürdistan'ın Kudüs'üdür ifadeleriyle kullanılır Kürtler içinde...

Ama Kerkük bir Türkmen şehridir?

Türkmen şehridir tabii. Kerkük bir Türkmen şehridir.

Nasıl “Kürdistan'ın kalbi” olabiliyor bir Türk şehri?

Değiştirildi, bu bir söylemdi, 2003 sonrası Kerkük'teki nüfus tam ikiye katlandı ve gelen nüfus tamamen Kürtlerdi. O nedenle böyle bir söylem benimsendi. Neden kalbidir deniyor biliyor musunuz? Kürdistan bölgesine kurulacak bir Kürt devletinin yaşayabilmesinin tek şansının Kerkük petrolleri olduğu söylenir. Çünkü

Kürtler kendi otuz yıllık planlarında hakim oldukları bölgelerden çıkardıkları petrolerin yeterli olmayacağını biliyorlar. Kerkük gibi bir kaynağa ihtiyaçları var. Kerkük'te klasik bir tabir vardır: Ayağınızla kazısanız petrol çıkar, derler. Dünyada petrol çıkarım ortalaması 6 ila 7 dolardır, Kerkük'te bu 1,5-2 dolara düşer. Günlük 1 milyon varil petrol çıkarttığınızı düşündüğünüzde aradaki fark günlük 5 milyon dolar bir kazancınız olacaktır Kerkük'te petrol çıkararak. Çok değerli bir petrol kaynağına sahip, o nedenle kalp olarak ifade ediyorlar. 2015'ten bu yana Kürt bölgesinde yürümeyen bir siyasi süreç var biliyorsunuz. Barzani'nin başkanlığı konusunda ciddi sıkıntılar var ve KYB iç politikada biraz geri plana düşmüştü, özellikle Goran'ın yükselişiyle beraber. KYB gücünü ortaya koyabilmek, pozisyonunu sağlamlaştırabilmek istiyor. O nedenle bu Barzani için bir fırsat ve diğer taraftan da bir ölüm kalım meselesi.

Kerkük'te referandum olmama ihtimali var mı?

Tabii var. Bu konuda hem Türkiye gerekli diplomatik görüşmelerini yapıyor, siyasi adımlarını atıyor. Diğer taraftan BM ciddi bir karşı çıkış içerisinde. Irak merkezi hükümeti karşı çıkış içerisinde. Bölge devletlerinin de karşı çıktığını biliyoruz. ABD'de Kerkük'te referandum olmasını isteme-

diğini ifade etti. Bölge halklarının Araplar ve Türkmenlerin referanduma ciddi şekilde karşı çıktıklarını görüyoruz. Bu nedenle Kerkük'te referandum yapılması durumunda ciddi çatışma riskleri var. Kürtler kararlı yapmakta ama birçok çatışma riski var. Bu riski göze alırlar mı, çok zor soru. Ama Kerkük'teki Kürtler resmi olarak referandum sürecini başlattılar. Vali de hazırlık yapıyor. Süleymaniye bölgesinden getirdiği PKK'lıları Kerkük havaalanına soktuğunu biliyoruz. Bunlar tehlikeli adımlar. Bölgede çatışma riskini yükseltip, PKK, IŞİD ya da El-Kaide gibi terör örgütlerine yeniden alan açabilir.

Türk şehri Kerkük'ü hayalini kurdukları Kürt devletine dahil edebilmek için savaşmayı mı göze alıyor şu an Barzani?

Yani oradaki bütün halklarla, bütün unsurlarla, bütün devletlerle savaşmayı göze alabilirler mi bilmiyorum. Bugüne dek elde ettikleri avantajı geriye çevirmek isteyecekler midir, onu da. Çünkü bölgede bir savaş çıkarsa bu sadece tartışmalı bölgelerle, Kerkük'le sınırlı kalmaz. Süleymaniye'ye de bulaşır Erbil'e de. Her ne kadar IKBY peşmergelerin kendi sınırlarını koruduğunu ifade etse de bölgede bir savaş, Kürtlerin de karışacağı bir savaş olur ve sadece o savaş alanlarıyla sınırlı kalmaz ötesine ta-

Kerkük'te klasik bir tabir vardır: Ayağınızla kazısanız petrol çıkar, derler. Dünyada petrol çıkarım ortalaması 6 ila 7 dolardır, Kerkük'te bu 1,5-2 dolara düşer. Günlük 1 milyon varil petrol çıkarttığınızı düşündüğünüzde aradaki fark günlük 5 milyon dolar bir kazancınız olacaktır Kerkük'te petrol çıkararak.

şınacaktır. Hatırlayalım IŞİD ilk girdiğinde Erbil'e 20 km kalmıştı ve ABD savaş uçakları, İran savaş uçakları IŞİD konvoylarını vurmuştu. Çoklu bir çatışma dinamiği var. Bir tarafta Türkmenler, Kürtler ve Araplar, bir tarafta Bağdat, Erbil var, iki yönetim arasında idari bir çatışma var. Türkiye'nin ciddi karşı çıkışı var. BM müdahalesi söz konusu olabilir. ABD askerleri orada. İran ciddi bir çatışma dinamiği sağlamış durumda.

Ama Barzani ya şimdi ya hiç noktada?

Barzani "Bu bizim için son fırsattır" demesini şuna da yorumlamak lazım. Önümüzde Kürt bölgesinde seçimler yapılacak, hem başkanlık, hem yerel, hem parlamento seçimleri yapılacak. KDP'nin büyük oy almasının ya da Barzani'nin yeniden başkan seçilmesinin biraz daha düşük ihtimal olduğunu görüyorum. Bölgede Barzani yönetimine ciddi karşı çıkış var 1,5-2 yıldır. Barzani yönetimi memurlarına ancak 4te 1 maaş ödeyebiliyor. Bölgede yönetime karşı bir tepki oluşmuş durumda.

Biraz da Goran Hareketi örgütlüyor galiba?

İlk başta biraz örgütlü ortaya çıktı ama insanların dayanacak gücü kalmadı. Para yok, parlamento çalışmıyor. Siyasi kriz var, savaş devam ediyor. Peşmerge ölümleri

devam ediyor ve pek çok peşmerge maaş alamadığı için silah bırakıyor. Bu da bir tehdit Barzani yönetimi için için. Peşmergeler savaşma yeteneklerini çok da koruyabilmiş değiller. Bölge halkı sıkıntılı. Biz iki-üç ayda bir bölgedeyiz. Partili partisz herkesten duyabiliyorsunuz bunu. İkili bir yönetim var, iki ayrı peşmerge bakanlığı var, iki ayrı maliye bakanlığı var. Partilere bağlı aşayış güçleri var, partilere bağlı istihbarat birimleri var. Tam bir devlet yapılanması yok, zaten Kürt bölgesindeki en büyük problemlerden biri devlet kurumsallaşmasının yerine getirememiş olması. Bölge insanı dışarıyla entegre olmuş, irtibat sağlamış durumda ve büyük aşiret ya da parti liderlerinin söylemlerine eskisi gibi kanmıyorlar artık.

2005 Irak Anayasası referandum gitme, bağımsızlık ilan etme hakkı tanıyor mu IKBY'ye?

Hukuki olarak referandumun dayanağı yok açıkçası, anayasal olarak yok. Barzani yönetimi uluslararası hukuktan kaynaklanan hakkımız deyip self-determinasyon hakkı doğrultusunda referandum yapma hakları olduğunu iddia ediyorlar.

2005 Irak Anayasası'nda bununla ilgili herhangi bir madde yok mu yani?

Hiç bir madde yok. Bizim parlamentomuz var, kendi seçimlerimiz var, biz bunu referandumla götürebiliriz deyip başlattılar. Irak Anayasasında bölgelere tanıdığı haklar içerisinde böyle bir hak yer almıyor. Biraz da boşluğu kullanıyorlar. Irak Anayasasında bir bölge referandumu yapabilir de demiyor, yapamaz da demiyor. Kürt bölgesinde referandum kararı kendi iç hukuk bakımından da legalleşmiyor. Bir, Irak Kürt bölgesinde parlamento hala çalışmıyor, bu zaten ciddi problem. Öte taraftan referandum ya da seçim yapılabilmesi için Kürt bölgesinde ya da Irak'ta fark etmez, Irak Parlamentosu'ndan bir seçim yasası çıkarılması gerekiyor.

Çıkarılmadı mı?

Çıkartmadılar. Üç, Mesut Barzani'nin başkanlığı konusunda halen meşruiyet problemleri var, çünkü Barzani'nin başkanlık süresi Ağustos 2015'te doldu. Barzani eğer yeniden başkan seçilecekse prosedürü yerine getirilmesi lazımdı. Ya da yeni bir başkan seçilecekse ya da seçim yapılacaksa seçim yapılması lazımdı yapılmadı. 2013'te seçim yapıldı. Ancak 8 ay gibi bir sürede hükümet kurabildiler. O hükümetin de dayanağı şuydu, dediler ki 'Bir, anayasa yazılacak, iki 2015'te yeni başkan seçilecek'. Ama iki süreç de tamamlanmadı. Yani hem devlet olmaya çalışıyorsunuz hem

daha anayasanız yok. Onaylanmış parlamento tarafından hazırlanmış bir anayasanız yok. Anayasanın bazı maddeleri yazıldı, komisyonlar toplandı ama komisyonlar çalışmaz hale geldi, kendi içlerinde bile meşruiyeti yok çünkü. Ama bir meşru referandumdan bahsediyorsunuz. Partiler arasında daha uzlaşma sağlayabilmiş değiller. Kürt Parlamentosuna bakın, beş büyük parti ve azınlık kotaları var ve beş büyük partiden ikisi karşı çıkıyor, bunlardan biri son seçimleri ikinci olarak tamamlayan Gorran Hareketi. Diğer Komala İslami.

Halkta da var mı itirazlar?

Şu anki devlet yapısıyla referandumla karşı çıkılıyor yoksa bağımsız devlete kimse karşı değil. Şu anki yönetim sistemiyle, ekonomikle, kurumsallaşma problemi, yolsuzluk problemiyle referandumun fayda değil zarar getireceğini, Kürt bölgesine zarar vereceğini düşünüyorlar. Şu anda Kürt bölgesi stabil ve süreci yürütülecek pozisyonda değil.

Tabii diğer taraftan ekonomik nedenler var. Referandum için ciddi kaynak aktarılması lazım. Halk diyor ki "madem paranız var, önce ödemediğiniz maaşlarımızı ödeyin". Geçen sene okullar parasızlıktan neredeyse dört ay sonra başladı. Bu sene de aynı şey olmasından korkuyorlar. Bu problemler a-

*Para yok,
parlamento
çalışmıyor.
Siyasi kriz var,
savaş devam
ediyor. Peşmerge
ölümleri devam
ediyor ve pek
çok peşmerge
maaş alamadığı
için silah
bırakıyor.*

şılmadan yapılacak bir referandum ne kadar başarılı olur?

Türkiye Erbil yönetimiyle iyi ilişkiler geliştirdi ama Irak'ın toprak bütünlüğünü de savundu, referandumu desteklemedi. Referandum kararıyla ilgili de temaslarını, tavsiyelerini sürdürüyor. Geri adım atılmazsa ve bağımsızlık ilan edilirse Türkiye'nin tavrı ne olur? Ne olmalı?

Aslında Türkiye'nin çok güçlü yaptırım araçları var. Bunları kullanılmış değil. Belki referandum sonrasında gelecektir diye düşünüyorum. Türkiye şuan diplomatik ve siyasi çabalarını hızlı şekilde atıyor. Bölgeye Türkiye'den sürekli heyetler gidiyor, en son Dışişleri Bakanımız oradaydı. İki haftalık bir süre var. Geri adım atılmazsa, ki Cumhurbaşkanımızın sözcüsü İbrahim Kalın Bey bir iki hafta içerisinde bir şeyler bekliyoruz deyip adımlar atacağımızı dile getirmişti.

Nedir o adımlar?

Biri Habur Sınır Kapısının kapatılması olabilir. Kapanırsa Türk firmaları ne yapacak deniyor? Türk firmaları uçakla taşıyabilirler. Türkiye uçakla taşıdığı ürünleri Bağdat'a ya da diğer bölgelere teşvikini verebilir. Türkiye güçlü bir devlet ama Kürt bölgesi açısından

bakıldığında Habur'un kapanması demek en önemli soluk borusunun kapanması demektir. Yıllık 400 milyon dolar gibi bir gelir elde ediyor Barzani yönetimi. İki sene önce güneydoğuda operasyonlar başladığında sınır kapısı 22 gün kadar kapanmıştı ve bir şişe su 250 dinardan 1000 dinara kadar çıkmıştı, sadece 22 günde. Bu bile Kürt bölgesi için çok ciddi bir sıkıntı kaynağı.

İkincisi, Kürt bölgesi halen Türkiye üzerinden petrol satışı yapıyor. Gelirini Türkiye üzerinden sattığı petrolden sağlıyor. Türkiye Ceyhan'daki vanayı kapatırsa Kürt bölgesi çok ciddi gelir sıkıntısı yaşayacaktır. Türkiye'nin siyasi hamleleri de olacaktır. Örneğin geçtiğimiz haftalarda KYB'nin Türkiye'deki temsilcisi sınır dışı edildi. Konu tamamen başka ama KDP'nin de Türkiye'de temsilcisi var, o da Türkiye'den gönderilebilir. Bir diğeri Erbil'e incek uçaklar için Türkiye havasahası kapatılabilir.

Üç, Türkiye Bağdat'ta daha yakın ilişkiler kuracaktır diye düşünüyorum. Önümüzdeki süreçte İbadi'nin Türkiye'ye gelmesi söz konusu. İbadi Türkiye'ye gelecek ve Türkiye Bağdat'la daha yakın ilişkiler geliştirilebilir. Örneğin İran'la Türkiye'nin yaptığı askeri işbirliği artabilir, belki ortak operasyonlar olabilir. Bir Sincan operasyonu neden düşünülmesin? Türkiye Bağdat'la aynı çizgide

Kerkük noktasında. Sincar için de olabilir. Türkiye'nin araçları sınırlı değil ve caydırıcı olabileceğini düşünüyorum. Çünkü Kürt bölgesinin Türkiye'den başka çıkışı yok.

Bunca şeye rağmen bağımsızlık ilan edilirse ikinci bir İsrail olabilir Kürdistan. Komşularıyla ilişkisi olmayan, içe kapalı ve dışa bağımlı bir İsrail?

Ben bu ihtimali düşük görüyorum. Bu İsrail veya İsrail antipatisi olanlar için hep söyleniyor ama coğrafyalar aynı değil, bulunduğu nokta aynı değil. İsrail Türkiye'nin sınır komşusu değil. Bakın Türkiye belki de hiçbir konuda bu kadar kararlı, bu kadar net adımlar atmadı. Türkiye açısından birincil anlamda güvenlik, ulusal çıkar problemidir. Osman Baydemir'in açıklamasındaki gibi Kürt bölgesinde yangın körüklenirse Türkiye buna izin vermeyecek, önlemlerini alacaktır. Cumhurbaşkanımız çok net ifadeler kullandı; Türkiye Suriye'de attığı adımları Irak'ta da atacak kapasiteye ve kararlılığa sahiptir. Fırat Kalkanı herşeyi gösterdi. Bu nedenle ikinci İsrail söylemleri biraz daha uzak geliyor. Tabii Amerika'nın oynayacağı rol, sağlayacağı himaye de çok farklı olacaktır. Ama şu bir gerçek, mutlaka İsrail'e fayda sağlayacaktır böyle bir yapı kurulursa.

İsrail zaten açıktan destek veren tek ülke?

Barzanilerin Yahudi kökenli oluşları, İsrail parlamentosunda çok fazla Kürt kökenli Yahudilerin olması durumu biraz daha ortaya çıkartıyor.

Bağdat ne yapar peki, referandum yapılır, evet çıkar ve bağımsızlık ilan edilirse?

Bağdat açısından iki görüş var. Bağdat'ta görüştüğümüz bir kısım siyasetçi artık diyor ki "Kürtler baş belası oldu verelim, gitsinler", diğer bir kısım ise "burası Irak toprakları, niye verelim, niye kaynaklarımızı verelim" diyor. Kürtlerin istediği topraklar Irak anayasasında ifade edilen Erbil Süleymaniye Dohuk'tan ibaret değil. Asıl problem bu tartışmalı bölgeler, Musul'da, Kerkük'te, Selahattin'de istenen topraklardır. Buralarda yaşayan ve Bağdat'a gönül bağıyla bağlı olan Türkmenler, Araplar, azınlıklar var. Türkmenlerin feryadını özellikle dile getirmek lazım, Bağdat hükümetinden yaptırım bekliyorlar. Süreç eskisi gibi de değil bu bölgede, ciddi bir Haşdi Şabi yapılanması var. Haşdi Şabi de yayınladıkları mesajlarda Kürt bölgesinin bağımsızlığına karşıydı. Bu durum bir, Bağdat'ın da kontrol edemeyeceği savaşa çatismaya dönüşebilir.

Bağdat ne yapabilir buna karşı?

Bağdat'ın da yaptırımları

Türkiye güçlü bir devlet ama Kürt bölgesi açısından bakıldığında Habur'un kapanması demek en önemli soluk borusunun kapanması demektir. Yıllık 400 milyon dolar gibi bir gelir elde ediyor Barzani yönetimi. İki sene önce güneydoğuda operasyonlar başladığında sınır kapısı 22 gün kadar kapanmıştı ve bir şişe su 250 dinardan 1000 dinara kadar çıkmıştı, sadece 22 günde.

var. En önemli yaptırımı bütçeyi kesmek. Kürt bölgesine bütçe hala gönderilmiyor. Türkiye lehine işbirliği geliştirilebilir, Bağdat açısından Türkiye'yle işbirliği geliştirdiği andan itibaren Türkiye'nin sınır kapısını kapatmasıyla Telafer bölgesinde küçük bir sunum yapılabilir. Böyle bir koridorla Türkiye'nin bölgeyle bağlantısı yeniden sağlanabilir, Kürt bölgesi bypas edilebilir, ekonomik anlamda sıkıştırılabilir. Askeri önlemler de söz konusu. Bağdat'ın bu konuda atacağı adımlar var tabii. Bağdat'ın yanına çekebileceği İran faktörü var. İkincisi, Amerika Bağdat hükümetini fazlasıyla destekleyebilir İran etkisini sınırlandırabilen için.

Bunların hepsi Bağdat'ın güçlü devlet olduğu ve bu iradeye sahip olduğu varsayımına dayanıyor. Ama bölgede İran ve Türkiye dışında güçlü devlet yok. Amerika Barzani'ye farklı bir vaatte bulunuyorsa eğer, İbadi yönetimine baskı yapabilir, İran'ı zaten sınırlamak istiyor, Türkiye'yi sıkıştırıyor...

Doğru söylüyorsunuz ama şu an Amerika'nın mevcut süreci desteklemediği görülüyor. Amerika çok ciddi "emek sarf ettiler" İKBY'ye. PYD'liler için de aynı şeyi söylüyorlar "onlar bizim bebeğimiz, büyütüyoruz" diyorlar. Irak'taki

Kürt yapılanmasını da onlar büyüttüler ve şimdi bu bebeğin ölmesini istemeyeceklerdir diye düşünüyorum. O bebeğin ani kararlar alması, yürümeyi öğrenmeden koşmaya çalışmasının önüne geçeceklerdir.

Barzani bir açıklamasında "Biz Irak'la iyi iki komşu oluruz" diyor. Bağdat'ın hiç bir şey olmamış gibi davranacağını düşünüyor! Ki Barzaniler için nereden bir asırlık bir tecrübeden bahsediyoruz, ortadoğu gibi bir yerde, o karmaşanın içinde vaar kalabildiler ama şimdi böyle söylüyor. Gerçeklikten kopukluk mu bu, tedbirsizlik mi, ne?

Bir siyasi - askeri hareket olarak kalması başka bir şey, yeni bir devlet yapılanması ortaya çıkartıp devlet olarak kalabilmek başka bir şey. İki si de birbirinden farklı. Bağdat'ta "burası Irak toprakları, niye verelim" görüşü ön plana çıkarsa ki Iraklılık kimliği-bilincinin Araplık bilincinin önüne geçtiği bir süreçle karşı karşıyayız, Kürtler daha da sınıra girebilir. Kürtler sadece Kürt bölgesinde yaşamıyor. Bu bölgelerde Irak ordusuyla karşı karşıya gelebilirler.

İran bu işe ne diyor, ne yapıyor, bağımsızlık ilan edirse ne yapar?

İran'ın söylemsel bazda ciddi karşı çıkışı olduğunu

görüyoruz. Ama eylemsel bazda İran bu işin neresinde, onu tam çözmek mümkün değil. İran Suriye'deki süreci farklılaştırırken bir tarafta Irak'ta farklı bir rol oynuyor. Tabii İran'ın en büyük korkusu tehdidin kendisine gelmesi. İran açısından Irak'ta bir Kürdistan devletinin kurulması kurulması değil mesele. Tehdidin kendi sınırlarından uzak tutulması. Eğer bölgede risk artar, çatışma başlar ve bağımsızlık ilanıyla çatışmalar büyürse yeni terör örgütlerine alan açılabilir. Farklı çatışma dinamikleri ortaya çıkabilir. Bunların hepsi İran sınırına dayanacağı için İran endişeli. Türkiye ile aynı endişeleri paylaşıyor. Çatışma dinamiklerinin çoğalması, farklılaşması, çeşitlenmesinin ortaya getireceği sebepleri biliyor. İran bu konuda kendi sınırları ötesinde bir pozisyon alma çabasında. Sınırlarını, kendi sınır ötesinde korumaya çalışıyor. O nedenle karşı çıkıyor. Kendi içindeki Kürt yapılanması ya da İran'ın bölünmesi değil endişesi. O nedenle İran biraz daha güvenlik eksikliğini bakıyor diyebiliriz.

Referandum sonucu ne olur? Sandığa gitme oranı ne olur sizce?

Tahmin etmek çok mümkün değil çünkü nerelerde yapacaklar, Erbil, Süleymaniye, Duhok mu yoksa tartışmalı bölgelerde de yapabilecekler mi? O katılımı mutlaka etki-

leyecek. Halen ciddi bir siyasi muhalefet var. Goran ve Komala İslami'nin muhalefetinden bahsediyoruz, onların taraftarları katılıp katılmayacağı belli değil. KYB ve KDP'ye oy verenlerin tamamının katılıp katılmayacağı bilmiyoruz. Bölgede yaptığımız görüşmelerde mevcut durumdaki yapının devletleşmeyeceğine yönelik ciddi bir öngörü vardı. Ama bağımsızlık isteniyor mu dersiniz bütün Kürtlerin hayali bu zaten. Referanduma katılanların yüzde 90'ların üzerinde bir kısmı evet diyecektir. Ama bu sadece katılanlarla sınırlı kalacaktır.

Duygusal eşik başka türlü aşılamaz mı peki Kürtlerde? Bir bağımsızlık hayali var evet, yüzyıldır parçalanmanın, baskılanmanın verdiği bir tazyik var ama hayallerle gerçekler arasında da kan dolu kocaman bir çukur var.

Bu psikoloji aslında siyasi-lerde var. Irak'ta Kürt halkına baktığımızda olaya daha gerçekçi baktıklarımızı söyleyebiliriz. Düşünün bir yapı var, küçük bir devlet yapılanması gibi. Avantajlarımızı niye kaybedelim? Niye Araplarla Türkmenlerle karşı karşıya gelelim? Niye Bağdat hükümetiyle çatışalım. Türkiye ile ilişkiler kurmuşken niye karşıma alalım. İran'ın antipatisini neden toplayalım diyorlar. Ki İran

Amerika'nın mevcut süreci desteklemediği görülüyor. Amerika çok ciddi "emek sarf ettiler" İKBY'ye. PYD'liler için de aynı şeyi söylüyorlar "onlar bizim bebeğimiz, büyütüyoruz" diyorlar.

antipatisinin kazanmanın müdahaleyi getirebileceği söylemlerini de getiriyorlar. Halkın büyük kısmından bu görüşleri duyduk. Bir

korku var. Daha gerçekçi bakıyor halk. O nedenle bölge halkı bağımsızlığı istese de şuan itibariyle bir bağımsız devlete inanmıyorlar.

ORSAM, Ortadoğu konusunda faaliyet gösteren tarafsız bir düşünce kuruluşudur. ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve siyasi çevrelerine doğrudan yansıtabilmeyi hedeflemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda ORSAM, Ortadoğu ülkelerindeki devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin güçlü yayın yelpazesıyla gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. ORSAM yayın yelpazesi içinde kitap, rapor, bülten, politika notu, konferans tutanağı ve ORSAM dergileri *Ortadoğu Analiz* ve *Ortadoğu Etütleri* bulunmaktadır.

©Bu metnin içeriğinin telif hakları ORSAM’a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir. ORSAM’ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORSAM

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr